

PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST POSKYTOVATELE PSYCHOTERAPIE V MIMOZDRAVOTNICKÝCH ZAŘÍZENÍCH A S TÍM SOUVISEJÍCÍ SMRT PSYCHOTERAPEUTA Z POHLEDU PRÁVA

Tibor A. Brečka¹, Zdeněk Fiala²

¹ Katedra zdravotnických oborů a ochrany obyvatelstva FBMI ČVUT v Praze, CZ
Psychiatrická klinika 1. LF UK a VFN v Praze, CZ;
Katedra řízení lidských zdrojů, ŠKODA AUTO Vysoká škola, CZ;
e-mail: tibor.brecka@seznam.cz

² Katedra správního práva a správní vědy, Policejní akademie České republiky v Praze, CZ;
e-mail: fiala@polac.cz

Psychoterapie. 16 (1), 102–106; ISSN 1802-3983

ABSTRAKT

Tématem příspěvku je analýza vybraných právních aspektů právní odpovědnosti poskytovatele psychoterapie mimo zdravotnická zařízení a **právní konsekvence smrti takového psychoterapeuta v kontextu ochrany dat klientů.**

Klíčová slova: Psychoterapie, právo, ochrana osobních údajů, právní odpovědnost.

ABSTRACT

Legal liability of a psychotherapy provider in non-medical facilities and the related death of a psychotherapist from a legal point of view

The topic of the paper is an analysis of selected legal aspects of the legal liability of psychotherapy providers outside health care facilities and the legal consequences of the death of such a psychotherapist in the context of client data protection.

Key words: Psychotherapy, law, personal data protection, legal liability.

PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST POSKYTOVATELE PSYCHOTERAPIE

Kdy a jakým způsobem nese poskytovatel psychoterapie právní odpovědnost? Opět myšleno mimo zdravotnické zařízení, tedy v rámci volné živnosti. Dělení volně vychází z díla Macha – Lékař a právo (Mach, 2010). Zacíleno je na typy odpovědnosti se specifickým vztahem k řešenému tématu. Poskytovateli služby mohou být jak jednotlivé fyzické, tak právnické osoby, které mají různé právní formy. V oblasti právní odpovědnosti za poskytování péče zdraví odborná literatura rozlišuje odpovědnost občanskoprávní, pracovněprávní, správní, disciplinární a trestněprávní (Císařová, Sovová, 2013).

V soukromém právu přichází v úvahu odpovědnost konkrétního psychoterapeuta i poskytovatele služeb. Pracovněprávní odpovědnost přichází v úvahu u toho psychoterapeuta, který je v pracovním poměru k poskytovateli zdravotní péče. Občanskoprávní odpovědnost je v tomto tématu jedna z nejdůležitějších, neb jde především

o odpovědnosti za škodu a zásah do práv na ochranu osobnosti. Zde se projevuje jedna z možných nevýhod poskytování psychoterapie mimo zdravotnické zařízení, protože zde jde celá odpovědnost přímo za poskytovatelem, tedy za OSVČ, nikoliv jako např. u lékařů, kde mimo význačných excesů jde odpovědnost za celým zdravotnickým zařízením a nikoliv za konkrétním lékařem.

Jak uvádí Telec: „*Smlouva o péči o zdraví nejčastěji má soukromoprávní povahu tzv. spotřebitelské smlouvy*“ (Telec 2018). Ta je tedy pak klíčová pro posuzování možných prohrěšků. Smlouva může mít podobu jak ústní, tak písemnou.

Správně právní odpovědnost je nejrozsáhlejším typem veřejnoprávní odpovědnosti, protože za přešůpek při podnikatelské činnosti může být postižen jak poskytovatel služby péče o zdraví, tak konkrétní psychoterapeut jako osoba odborně způsobilá – odpovědný zástupce podnikatele. Škála přešůpků je velmi rozsáhlá, například v oblasti účtovaných cen, ochrany osobních údajů nebo označení provozovatele a provozovny. Dle našeho názoru nemůže být poskytovatel služby postižen za nedovolené podnikání v oboru zdravotních služeb, protože psychoterapie k nim zařazena není. Proto se také na podnikatele mimo síť poskytovatelů zdravotních služeb nevztahuje odpovědnost za přešůpky podle zákona o zdravotních službách č. 372/2012 Sb.

Disciplinární odpovědnost je odpovědnost jedince své profesní organizaci, jíž je členem, za dodržování etických a vnitřních předpisů a norem dané organizace. Jelikož je vstup do dané profesní organizace dobrovolný a nevyplývá z platného práva, nejedná se tedy o tzv. nucené členství (So-

Tibor A. Brečka

Mgr., MBA, LL.M. Psychoterapeut (člen ČAP; ČPS ČLS JEP), akademický pracovník, doktorand 1. LF UK.

vová, 2011), je tato odpovědnost dobrovolná, resp. jedinec ji na sebe bere při vstupu do dané profesní organizace. Právě tato disciplinární odpovědnost je pak vyšší zárukou kvality poskytovaných služeb. Ovšem pozor, jelikož povinnost členství v profesní organizaci není dána zákonem a ani se žádný zákon o profesní organizaci nezmiňuje ve smyslu jejího zákonného zřízení a dalších úprav, je v tomto případě disciplinární odpovědnost nad rámec běžného práva a nezastupuje tak jiné formy odpovědnosti! Smluvní odpovědnost se týká odpovědnosti za dodržení smluvních závazků, stejně tak pracovněprávní odpovědnost a správní odpovědnost nemá z pohledu řešeného tématu zvláštní specifika, což však neznamená, že by jich psychoterapeut pozbyl, naopak je jimi stejně odpovědný jako každý občan.

Trestní právo je krajním prostředkem veřejného práva, který se uplatní jen v nejzávažnějších případech. Trestní odpovědnost nesou jak podnikatelé fyzické osoby, tak právnické osoby dle zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob.

Oběma osobám může být v souvislosti s poskytováním služeb vysloven trest zázkazu činnosti dle § 73 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Jelikož je však psychoterapie definována jen velmi vágně, takovýto trest nemusí plnit svůj účel, tj. nebude těžké se mu vyhnout tím, že dojde jen k lehké formální úpravě popisu poskytovaných služeb. Nicméně daleko častěji v souvislosti s pochybením při výkonu regulované profese jsou stíhány pouze fyzické osoby, zatímco u právnických osob jsou postihovány spíše delikty majetkového charakteru (Císařová, Sovová, 2016).

SMRT PSYCHOTERAPEUTA

Vše dosud vyřčené evokuje další důležitou otázku: co se stane se záznamy po smrti psychoterapeuta? Ve zdravotnickém zařízení je to systémově ošetřeno, protože zdravotnické záznamy nejsou ve vlastnictví lékaře, nýbrž zdravotnického zařízení. V žádném případě nejde o vlastnictví klienta, o čemž vypovídá mj. i rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 25 Cdo 3562/2009, ze dne 30. 8. 2011. Navíc některé části zápisů mohou obsahovat informace nejen o klientovi, ale i o průběhu interakce mezi klientem a psychoterapeutem a také zmínky o vlastních intrapsychických procesech psychoterapeuta.

Pokud je psychoterapie poskytována v rámci zdravotnického zařízení, řeší nastolenou otázku ustanovení § 65 odst. 1. zák. č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). Nahlížení do dokumentace je tak vázáno na okruh vymezených osob a vždy v přítomnosti pracovníka poskytovatele.

Otázkou však je, zda lze toto ustanovení

vztahovat i na záznamy vzniklé v rámci poskytování psychoterapie mimo zdravotnická zařízení. Patrně nikoliv, a proto nezbyvá než hledat odpovědi v občanském zákoníku (z. č. 89/2012 Sb.), který upravuje v ustanoveních § 2636–2651 **smlouvu o péči o zdraví**. Jde o smlouvu příkazního typu, kterou se poskytovatel vůči příkazci zavazuje pečovat v rámci svého povolání nebo předmětu činnosti o zdraví ošetřovaného, ať již je jím příkazce nebo třetí osoba. V § 2647–2650 zakotvuje občanský zákoník **povinnost vedení dokumentace**, která se označuje jako **záznamy o péči o zdraví**, v rozsahu nezbytném pro řádné poskytování péče o zdraví. Základní obsah záznamů je uveden v § 2647. Poskytovatel musí, kromě základních identifikačních údajů o ošetřovaném, případně příkazci, založit podklady, které prokazují poučení a souhlas ošetřovaného. Součástí záznamů jsou údaje o zdravotním stavu, provedených vyšetřeních a zákrocích u ošetřovaného. Záznamy je možno vést formou listinnou i elektronickou, případně jejich kombinací. V rámci digitalizace záznamů i souhlasu ošetřovaného vyvstávají další problémy, zejména s jejich věrohodností (Sovová, O. 2019). Ošetřovaný má právo do záznamů nahlížet, pořizovat si z nich opis, výpisy či kopie. Do záznamů mohou nahlížet i jiné osoby za podmínek § 2649. Vždy je nutný souhlas ošetřovaného nebo jeho zástupce. Příkazce nemůže dát místo svéprávného ošetřovaného souhlas k nahlížení do záznamů nebo sám do nich nahlížet. Souhlas, či nesouhlas ošetřovaného s nahlížením se vždy do záznamů o péči o zdraví uvede (§ 2649, odst. 2). Do záznamů se též poznamená, kdo a kdy do nich nahlédl (§ 2647, odst. 3).

**Zdeněk
Fiala**

Doc. JUDr. PhDr., Ph.D. Akademický pracovník

Pokud je psychoterapie poskytována v rámci zákona o zdravotních službách, je ošetřeno, aby se pacient nedostal k citlivým záznamům psychoterapeuta o psychotherapeutickém procesu, občanský zákoník „pouze“ zmiňuje právo klienta nahlížet do záznamů o péči o zdraví.

Kromě toho je zažitou zvykovou praxí, že klient nemá možnost nahlížet do této části dokumentace, nahlížení se umožňuje jen ve výjimečných případech a jako součást psychotherapeutického procesu. Nastíněná aplikační praxe by mohla být argumentem pro výše uvedené tvrzení, tj. mohla by být vyložena jako **terapeutické privilegium**, tedy právo poskytovatele informaci pozdržet nebo omezit, protože nahlížení do takto citlivých záznamů by mohlo mít negativní dopad na psychotherapeutický proces, a tedy i na zdraví pacienta (odst. 1 § 2640 o.z.).

Dokumentace je součástí pozůstalosti. Pro úpravu toho, co se má stát se záznamy o péči po smrti psychoterapeuta, se nabízí řešení formou **závěti**, dle § 1494 občanského zákoníku. To však může být problematické v případě odmítnutí dědictví dle § 1485 až 1489 tohoto zákona. Jinou (patrně

vhodnější) variantou se proto jeví vytvoření **dědické smlouvy** dle § 1582 tohoto zákona. Tou je možné ošetřit další správné zacházení či zničení dokumentace. Zejména se zde vytváří místo pro profesní sdružení, které by toto svým členům mohlo za určitých podmínek zajistit. Nicméně i zde by se dalo věcně namítnout, že je možné za určitých okolností odmítnout dědictví. Další možné řešení představuje **institut odkazu** ve smyslu ustanovení § 1477 a § 1594 a násl. občanského zákoníku. Přestože institut odkazu předchází právní úprava neobsahovala, nejedná se o novum. Tento institut je zakotven v mnoha evropských právních úpravách, např. v německé, rakouské, francouzské, polské či rumunské, na českém území byl v minulosti upraven např. v obecném zákoníku občanském (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie -ABGB). Odkazovníkem je ten, komu zůstavitel odkázal jen jednotlivou věc, případně několik věcí určitého druhu – tedy např. dokumentaci pacientů. Z tohoto vymezení vyplývají stěžejní rozdíly mezi odkazovníkem a dědicem. Odkazovník na rozdíl od dědice neodpovídá za dluhy zůstavitele. Jelikož odkazovník není účastníkem řízení o pozůstalosti, má právo domáhat se, aby mu byl vydán předmět odkazu mimo pozůstalostní řízení. Nicméně je nutno vzít v potaz, že odkaz je jednostranné právní jednání a chybí tedy definování závazků odkazovníka – jinými slovy, jak má s dokumentací nakládat. Vícestrannost jednání lze vyřešit například **darováním pro případ smrti** ve smyslu ustanovení § 2063 a násl. občanského zákoníku, které se institutu odkazu v mnoha aspektech blíží.

Proto pro vyřešení otázky, jak zabezpečit

nakládání s dokumentací po smrti psychoterapeuta, bude patrně vhodné zvážit výhody odkazu a darování pro případ smrti, případně tyto instituty správně nakombinovat a sepsat inominátní smlouvu (tj. smlouva, která není upravena jako zvláštní smluvní typ, viz § 1746 odst. 2 občanského zákoníku).

Je jasné, že mrtvého nelze nijak stíhat za porušení povinností, na druhou stranu pokud má být profese vykonávána opravdu profesionálně a co nejlépe, je nutné toto zabezpečit. Zdůrazněme, že klient nevyslovuje souhlas s přechodem dokumentace, avšak má právo vědět, kdo vede jeho osobní a zejména citlivé údaje o zdravotním stavu. Dále pak klient vysloví souhlas s přechodem k novému terapeutovi. Souhlas lze vyslovit i konkludentně, tedy účastí na terapii.

ZÁVĚR

Každý poskytovatel psychoterapie mimo zdravotnická zařízení by si měl být vědom všech aspektů své právní odpovědnosti. S tím souvisí i starost o správné zajištění všech relevantních dat spjatých s výkonem této činnosti po úmrtí psychoterapeuta. Jako vhodné vidíme větší zapojení odborných společností a asociací a včasné informování o této problematice již v rámci výcviku psychoterapeutů.

Role autorů: První autor provedl rešerši a analýzu literatury, druhý autor poskytoval

odborné konzultace. Všichni autoři přispěli ke vzniku textu článku a schválili jeho konečnou podobu.

LITERATURA

- CÍSAŘOVÁ, Dagmar., SOVOVÁ, Olga. Odpovědnost právnických osob za poskytování zdravotní péče. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice. Bilance a perspektivy*. Praha: Leges 2013. ISBN 978-80-87576-58-8.
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar., SOVOVÁ, Olga. Interdisciplinární problematika stíhání trestných činů ve zdravotnictví. *Kriminalistický sborník 1/2016*. S. 41. Praha: Kriminalistický ústav (Ministerstvo vnitra ČR).
- Česko. Zákon č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).
- Česko. Zákon č. 40/2009 Sb., Zákon trestní zákoník.
- Česko. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- MACH, Jan. Lékař a právo: praktická příručka pro lékaře a zdravotníky. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 320 s. ISBN 978-80-247-3683-9.
- SOVOVÁ, Olga. Zdravotnická praxe a právo: praktická příručka. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011. 299 s. Praktik. ISBN 978-80-87212-72-1.
- TELEC, Ivo. (2017). Psychoterapie a právo. *Psychotherapy and Law. Časopis Zdravotnického Práva A Bioetiky*, 7(2), 16–28. Retrieved from <http://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php>
- TELEC, Ivo. Právo přírodního léčitelství. Vydání první. Praha: Leges, 2018. 336 stran. Praktik. ISBN 978-80-7502-306-3.